

Zbigniew Kasztelewicz, Maciej Zajączkowski**

WPŁYW DZIAŁALNOŚCI GÓRNICTWA WĘGLA BRUNATNEGO NA SEKTOR PUBLICZNY

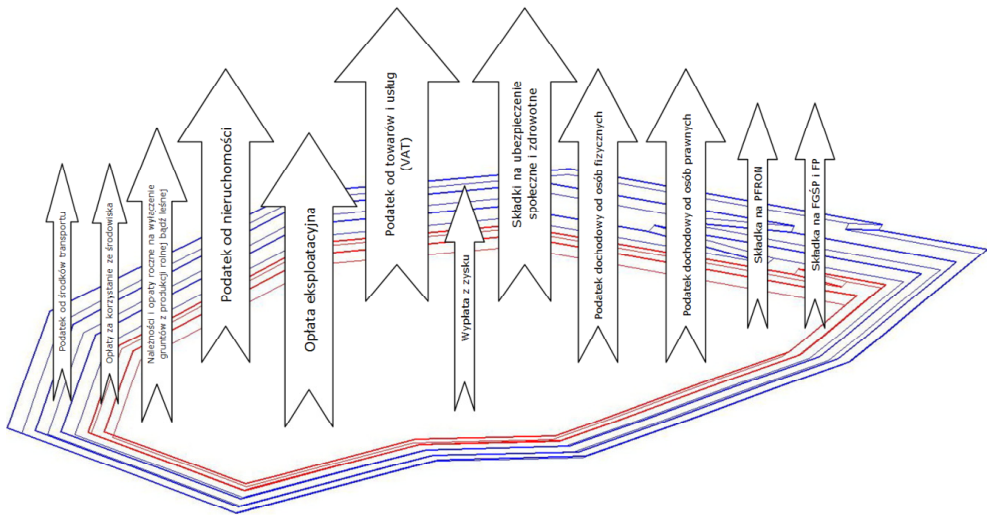
1. Wstęp

Obecnie w Polsce węgiel brunatny wydobywany jest w pięciu odkrywkowych kopalniach węgla brunatnego w zagłębiu bełchatowskim, turoszowskim, konińskim i adamowskim. Do tego należy doliczyć także kopalnię w Sieniawie, która wydobywa stosunkowo małą ilość węgla na potrzeby lokalnego rynku.

Wymienione kopalnie są normalnymi podmiotami gospodarczymi działającymi w formie spółek akcyjnych (nie licząc KWB Sieniawa, która jest spółką z ograniczoną odpowiedzialnością). Jako spółki prawa handlowego zobowiązane są one do uiszczania opłat na rzecz sektora publicznego, tak jak każdy inny podmiot gospodarczy. Należy do nich zaliczyć wszelkiego rodzaju opłaty wynikające z prowadzenia działalności gospodarczej, a w tym podatek od towarów i usług (VAT), podatek dochodowy od osób fizycznych i prawnych, wypłaty z zysku w formie dywidendy, ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, składki na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Pracy czy Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Do tego dochodzą opłaty wynikające z prawa ochrony środowiska oraz prawa geologiczno-górniczego. Są to opłaty za korzystanie ze środowiska jak również opłata eksploatacyjna za wydobytą tonę kopaliny.

Jednostki samorządu terytorialnego, na terenie których funkcjonują kopalnie, są beneficjentami podatku od nieruchomości płaconego od wielkości zajętego terenu oraz budowli wchodzących w skład zakładu górniczego. W przypadku zajęcia pod swoją działalność gruntów rolnych bądź leśnych konieczne jest także uiszczenie należności za wyłączenie gruntów oraz opłat rocznych.

* Wydział Górnictwa i Geoinżynierii, Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków

Rys. 1. Płatności publiczno-prawne pochodzące z kopalń węgla brunatnego

2. Opłaty dokonywane na rzecz jednostek budżetu państwa

Do opłat dokonywanych na rzecz budżetu państwa lub jego funduszy celowych przede wszystkim należy zaliczyć odprowadzany podatek VAT, podatek dochodowy od osób fizycznych i prawnych, ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, składki na FGŚP, FP i PFRON, opłatę eksploatacyjną należną NFOŚiGW oraz opłat za korzystanie ze środowiska. W listopadzie 2009 roku nastąpiło upublicznienie akcji Polskiej Grupy Energetycznej SA, w skład której wchodziły dwie kopalnie węgla brunatnego. Do tego czasu wszystkie kopalnie były jednoosobowymi spółkami skarbu państwa zasilającymi budżet państwa w postaci wypłat z zysku (nie licząc KWB Sieniawa sp. z o.o.).

2.1. Podatek od towarów i usług (VAT)

Kwestię płatności tego podatku reguluje ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 100, poz. 638). W myśl tej ustawy kopalnie węgla brunatnego są płatnikami podatku VAT, który w głównej mierze naliczany jest na jednostkę sprzedaży produktu finalnego jakim jest tona węgla lub kopaliny towarzyszącej.

Deklaracje dla podatku od towarów i usług składa się we właściwym urzędzie skarbowym za okresy miesięczne w terminie do 25 dnia miesiąca następującego po miesiącu, za który składana jest ta deklaracja. W tym terminie należy również dokonać wpłaty podatku na rachunek urzędu skarbowego.

2.2. Podatek dochodowy od osób prawnych

Kopalnie jako spółki prawa handlowego podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób prawnych. Wielkość tego podatku określona została w ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 75, poz. 473). Jest ona zależna od osiągniętego przez kopalnie dochodu. Zaliczki miesięczne na ten podatek wpłacane są na rachunek urzędu skarbowego do 20 każdego miesiąca za miesiąc poprzedni.

Działające obecnie kopalnie węgla brunatnego posiadają wiele mniejszych spółek zależnych świadczących usługi około górnicze na rzecz kopalni lub podmiotów zewnętrznych. Stąd też kopalnie tworzą grupy kapitałowe. Płacony podatek dochodowy uwzględnia dochody osiągnięte także przez spółki zależne tych kopalń.

Część tego podatku zasila także budżety jednostek samorządu terytorialnego.

2.3. Podatek dochodowy od osób fizycznych

Podatek dochodowy od osób fizycznych dotyczy dochodu osiągniętego przez pracowników zatrudnionych w kopalni. Jego wielkość określono w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 75, poz. 473). Według stanu na dzień 31 grudnia 2009 r. w kopalniach zatrudnionych było 16 470 osób [2]. Kopalnie jako zakład pracy są zobligowane do obliczania i pobierania w ciągu roku zaliczek na ten podatek. Podobnie jak w przypadku zaliczek na podatek dochodowy od osób prawnych zaliczki te wpłacane są na rachunek urzędu skarbowego do 20 każdego miesiąca za miesiąc poprzedni.

Część tego podatku zasila także budżety jednostek samorządu terytorialnego.

2.4. Wypłata z zysku przez jednoosobowe spółki Skarbu Państwa

Kopalnie węgla brunatnego w Polsce są spółkami, nad którymi kontrolę dalej sprawuje Skarb Państwa. Jednoosobowymi spółkami Skarbu Państwa są KWB Adamów SA i KWB Konin w Kleczewie SA. Natomiast do czasu debiutu giełdowego PGE SA w listopadzie 2009 roku takimi spółkami były także BOT KWB Bełchatów SA i BOT KWB Turów SA. W myśl ustawy z dnia 1 grudnia 1995 r. o wypłatach z zysku przez jednoosobowe Spółki Skarbu Państwa wraz z późn. zm. (Dz.U. z 1995 r. Nr 154, poz. 792) wypłaty z zysku dokonywane są zaliczkowo w okresach miesięcznych lub kwartalnych i stanowią bezpośrednio wpływy do budżetu państwa. Ostateczne rozliczenie następuje po zatwierdzeniu rocznego sprawozdania tych spółek.

W związku z upublicznieniem spółki PGE SA wypłaty z zysku z kopalni PGE KWB Bełchatów SA i PGE KWB Turów SA następują w drodze dywidendy dla ich akcjonariuszy. Plan prywatyzacji kopalni w Koninie i Adamowie do końca 2010 roku spowoduje, że korzyści wynikające z działalności tych spółek będą pobierane przez ich przyszłych właścicieli także w formie dywidendy.

2.5. Ubezpieczenie społeczne i zdrowotne

System ubezpieczeń społecznych określony został w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2009 r. Nr 218, poz. 1690). Obejmuje on ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe. Natomiast ubezpieczenie zdrowotne reguluje ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 50, poz. 301).

Ubezpieczeniom tym podlegają pracownicy zatrudnieni w kopalniach węgla brunatnego. Ich wysokość uzależniona jest od wielkości wynagrodzenia pracownika. Płatnik tych składek (kopalnia) przesyła deklarację rozliczeniową, imienne raporty miesięczne oraz opłaca składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne za dany miesiąc, nie później niż do 15 dnia następnego miesiąca.

Składki te zasilają Fundusz Ubezpieczeń Społecznych oraz Otwarte Fundusze Emerytalne, a w przypadku ubezpieczenia zdrowotnego Narodowy Fundusz Zdrowia.

2.6. Składka na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Pracy

Przepisy w zakresie ochrony roszczeń pracowniczych realizuje ustawa z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 18, poz. 100). Kopalnie jako pracodawcy uiszczają comiesięczną składkę na FGŚP w zależności od wysokości podstawy obliczania tej składki od wynagrodzeń swoich pracowników zgodnie z przepisami ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Podobnie sprawa wygląda ze składkami na FP, którego działalność określają przepisy ustawy z dnia 14 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2009 r. Nr 6, poz. 33).

Środki Funduszu Pracy przeznaczone są na finansowanie aktywizacji osób bezrobotnych i ich powrotu na rynek pracy. Sposób i termin ich płatności również wynika z ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

2.7. Składka na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Kopalnie węgla brunatnego zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 40, poz. 223) podlegają obowiązkowi uiszczania składek na PFRON.

Wysokość tych składek zależy od liczby zatrudnionych pracowników, w tym pracowników o określonym stopniu niepełnosprawności i przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w poprzednim kwartale.

Sposób i termin ich płatności również wynika z ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

2.8. Opłaty za korzystanie ze środowiska i opłata eksploatacyjna

W związku z prowadzoną odkrywkową metodą eksploatacji węgla brunatnego jako najbardziej efektywnym sposobem jego pozyskiwania kopalnie ponoszą duże wydatki związane z opłatami za korzystanie ze środowiska. Wpływy z tytułu tych opłat stanowią przychody NFOŚiGW, wojewódzkich funduszy ochrony środowiska oraz w mniejszym stopniu dochody budżetu powiatu lub gmin. Kopalnie ponoszą opłaty za wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, pobór wód, składowanie odpadów, za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza. Zasady naliczania i dokonywania płatności tych opłat regulują przepisy ustawy z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 40, poz. 227) wraz z aktami wykonawczymi do tej ustawy. Organem, do którego kierowane są te opłaty jest marszałek województwa na terenie którego prowadzona jest działalność kopalni.

Przychodem NFOŚiGW jest także 40% opłaty eksploatacyjnej uiszczanej przez kopalnie od każdej tony wydobytego węgla brunatnego i kopalin towarzyszących. Pozostała część stanowi bezpośredni przychód budżetu gminy. Przepisy dotyczące opłaty eksploatacyjnej zawarte są w ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2006 r. Nr 190, poz. 1399).

3. Opłaty dokonywane na rzecz jednostek samorządu terytorialnego

Do opłat dokonywanych na rzecz jednostek samorządu terytorialnego przede wszystkim należy zaliczyć 60% opłaty eksploatacyjnej, podatek od nieruchomości, od środków transportowych jak również część podatku dochodowego od osób prawnych i fizycznych. Dodatkowo budżet województwa zasilany będzie od 1 stycznia 2011 należnościami i opłatami rocznymi z tytułu wyłączenia gruntów z produkcji rolnej lub leśnej. Część opłat za korzystanie ze środowiska również zasila wojewódzkie fundusze ochrony środowiska oraz budżety powiatów i gmin.

3.1. Podatek od nieruchomości

Podatek od nieruchomości jest jednym z głównych źródeł zasilających budżety gmin, na terenie których prowadzona jest eksploatacja węgla brunatnego. Płacony jest on w myśl ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 95, poz. 613). Opodatkowaniu tym podatkiem podlegają grunty, budynki i budowle należące do kopalni związane z prowadzeniem przez nie działalności gospodarczej. Grunty zajmowane są pod wyrobisko odkrywkowe, zwałowisko zewnętrzne i zaplecze warsztatowo-administracyjne. Według stanu na dzień 31 grudnia 2009 roku kopalnie zajmowały 17 887 ha [1]. Budynki objęte tym podatkiem stanowią budynki zaplecza warsztatowo-administracyjnego (biurowce, hale montażowe itp.) Natomiast budowle stanowią obiekty budowlane takie jak: drogi, place, załadownie węgla, osadniki itp.

Podatek od nieruchomości płacony jest do dnia 15 każdego miesiąca.

3.2. Podatek od środków transportowych

Podatek ten płacony jest generalnie od środków transportowych powyżej 3,5 tony będących w posiadaniu kopalni. Jego wielkość uzależniona jest od dopuszczalnej masy całkowitej pojazdu i ilości osi jezdnych. Podatek ten podobnie jak podatek od nieruchomości jest uregulowany przepisami ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 95, poz. 613). Płacony jest gminie na terenie, której znajduje się siedziba kopalni lub wydzielona jej jednostka posiadająca takie pojazdy i wpłacany jest na konto budżetu gminy w terminie do 15 lutego i 15 września.

3.3. Podatek dochodowy od osób prawnych

Budżety jednostek samorządu terytorialnego zasilane są także częścią podatku dochodowego od osób prawnych wymienionego w pkt. 2.2. W myśl ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 80, poz. 526) do budżetu gminy trafia 6,71% podatku dochodowego płaconego przez kopalnie mające swoją siedzibę lub oddziały na terenie tej gminy. Do budżetu powiatu zaliczone będzie 1,40% tego podatku, a województwa 14,75%.

Obecnie swoje siedziby kopalnie węgla brunatnego mają w gminach: Kleszczów, Bogatynia, Kleczew, Turek i Łagów.

3.4. Podatek dochodowy od osób fizycznych

Podobnie jak w przypadku podatku dochodowego od osób prawnych budżety jednostek samorządu terytorialnego zasilane są także częścią podatku dochodowego od osób fizycznych. W myśl ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 80, poz. 526) do budżetu gminy trafia 39,34% podatku dochodowego płaconego przez pracowników kopalni mieszkających w gminie. Do budżetu powiatu zaliczone będzie 10,25% tego podatku a województwa 1,60%.

3.5. Należności i opłaty roczne za wyłączenie gruntów rolnych lub leśnych z produkcji rolnej bądź leśnej

W związku z określonymi postępowaniami frontów eksploatacyjnych kopalnia zajmuje w każdym roku swojej działalności coraz to nowe tereny. W przypadku zajęcia gruntów rolnych bądź leśnych konieczne jest uzyskanie zgody na wyłączenie tych gruntów z produkcji rolnej bądź leśnej oraz uiszczenie należności i opłat rocznych. Kwestie te regulują przepisy ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2009 r. Nr 115, poz. 96). Wielkość tych opłat uzależniona jest od klasy zajętego gruntu lub typu siedliskowego lasu.

Opłaty roczne uiszczane są jednorazowo do 30 czerwca każdego roku. Stanowią one przychód Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych, a od 1 stycznia 2011 roku bezpośrednio budżetu województwa.

3.6. Opłaty z tytułu korzystania ze środowiska i opłata eksploatacyjna

Zgodnie z ustawą z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2010 r. Nr 40, poz. 227) opłaty z tytułu korzystania ze środowiska trafiają także do budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Organem, do którego kierowane są te opłaty jest marszałek województwa na terenie którego prowadzona jest działalność kopalni. Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska mają 45,5% ustawowego udziału od wszystkich komponentów, z wyjątkiem odpadów, gdzie udział wynosi 26%. Natomiast gminne fundusze zgodnie z proporcją ustawową mają 50% wpływów za składowanie i magazynowanie odpadów, a od pozostałych składników udział wynosi 20%. Powiatowe fundusze mają od wszystkich składników udział 10%.

Opłata eksploatacyjna jest, podobnie jak w przypadku podatku od nieruchomości, znaczącą pozycją dochodów każdej gminy. Uiszczana ona jest przez kopalnie jako iloczyn ilości wydobytego węgla brunatnego oraz kopalin towarzyszących oraz stawki ustalonej przez Prezesa Rady Ministrów. Przepisy dotyczące opłaty eksploatacyjnej zawarte są w ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze wraz z późn. zm. (Dz.U. z 2006 r. Nr 190, poz. 1399). Do budżetu gminy trafia 60% tej opłaty. Stawka, od której zależy wielkość opłaty podlega corocznej rewaloryzacji o średnioroczny wskaźnik zmian cen towarów i usług konsumpcyjnych. W 2009 roku wynosiła ona 1,58 zł/tonę. Za kopalinę towarzyszącą płaci się 50% stawki przyporządkowanej do danej kopaliny. Opłatę eksploatacyjną kopalnia płaci na rachunek bankowy gminy w systemie kwartalnym do miesiąca po każdym kwartale rozliczeniowym.

Kopalnie węgla brunatnego są największymi odkrywkowymi zakładami górniczymi w Polsce. W 2009 roku łącznie wydobyły 56,944 mln ton węgla [1] przez co stanowią największe źródło dochodów gmin z tego tytułu.

4. Płatności publiczno-prawne uiszczane przez kopalnie węgla brunatnego

W tabeli 1 przedstawiono wielkości uiszczanych płatności publiczno-prawnych przez kopalnie węgla brunatnego w latach 2006–2008. Corocznie kopalnie te są źródłem ponad 1 mld zł przepływów do sfery publicznej czy to na szczeblu skarbu państwa czy jednostek samorządu terytorialnego.

Największą część tych płatności stanowi podatek VAT, którego udział w całości opłat stanowił w 2008 roku 29% (łącznie 340,3 mln zł). Drugą grupę stanowią płatności związane z systemem ubezpieczeń społecznych i systemem służby zdrowia, który stanowił 22% udziału (257,3 mln zł). Natomiast trzecim beneficjentem uiszczanych opłat przez kopalnie węgla brunatnego są gminy na terenie, których one działają. Udział w całości opłat wyniósł 20% w 2008 roku (240,7 mln zł). Bezpośrednio do budżetu trafia corocznie także około 206 mln zł z tytułu należnego podatku dochodowego od osób prawnych i fizycznych oraz wypłat z zysku tych kopalń.

TABELA 1

Płatności publiczno-prawne uiszczane przez kopalnie węgla brunatnego w latach 2006–2008

Tytuł	2006		2007		2008	
	[mln zł]	[%]	[mln zł]	[%]	[mln zł]	[%]
Ubezpieczenia społeczne, zdrowotne	277,4	26	283,7	27	257,3	22
FGŚP i FP	22,7	2	23,6	2	24,7	2
PFRON	11,8	1	11,9	1	12,2	1
Podatek od osób fizycznych	113,5	11	105,9	10	121,4	10
Podatek od osób prawnych	52,1	5	50,4	5	64,3	5
VAT	355,6	33	306,2	29	340,3	29
Wypłata z zysku przez jednoosobowe Spółki Skarbu Państwa	3,4	0	7,6	1	21,0	2
Oplaty za korzystanie ze środowiska (tym opłata eksploatacyjna na rzecz NFOŚ)	34,1	3	34,8	3	36,8	3
Podatki i opłaty na rzecz gmin (w tym opłata eksploatacyjna na rzecz gminy)	206,9	19	216,2	21	240,7	20
Razem	1 077,5	100	1 040,3	100	1 181,7	100

Źródło: Porozumienie Producentów Węgla Brunatnego

Wielkość corocznych opłat publiczno-prawnych określonych na ponad 1 mld zł świadczy o tym, że ta gałąź przemysłu jest ważnym składnikiem gospodarki narodowej. Do tego należy dodatkowo uwzględnić cały kompleks górniczo-energetyczny, ponieważ kopalnie węgla brunatnego są bezpośrednio zależne od elektrowni zasilanych tym paliwem. Elektrownie zlokalizowane są najczęściej w najbliższej odległości od kopalń przez co wspierają one także budżety lokalnych jednostek samorządu terytorialnego. Działalność całego kompleksu górniczo-energetycznego jest również motorem rozwoju firm związanych z tym przemysłem oraz lokalnych przedsiębiorstw świadczących usługi dla kopalni czy elektrowni.

5. Wpływ działalności kopalń węgla brunatnego na budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wpływ działalności kopalń węgla brunatnego na budżety gmin przedstawiono na przykładzie 8 gmin na terenie, których prowadzona jest działalność tych kopalń.

TABELA 2
Struktura budżetów gmin w 2010 roku na terenach których prowadzona jest działalność kopalni węgla brunatnego w Polsce

Wyszczególnienie	Kleszczów		Bogatynia		Przykonia		Brudzew		Władysławów		Kleczew		Kramsk		Łagów	
	[tys. zł]	[%]	[tys. zł]	[%]	[tys. zł]	[%]	[tys. zł]	[%]	[tys. zł]	[%]	[tys. zł]	[%]	[tys. zł]	[%]	[tys. zł]	[%]
Dochody bieżące	163 546	100	118 890	100	20 370	100	18 651	100	19 583	100	40 503	100	26 237	100	12 313	100%
w tym:																
Podatek od nieruchomości od osób prawnych	90 000	55	53 287	45	10 270	50	5 800	31	3 445	18	15 180	37	3 220	12	1 550	13
Podatek od środków transportowych od osób prawnych	1 123	1	615	1	6	0	9	0	8	0	335	1	1	0	18	0
Wpływy z opłaty eksploatacyjnej	32 000	20	10 807	9	2 500	12	900	5	400	2	6 900	17	1 840	7	130	1
Podatek dochodowy od osób fizycznych	2 699	2	15 858	13	954	5	1 244	7	1 834	9	3 519	9	3 041	12	1 614	13
Podatek dochodowy od osób prawnych	12 000	7	1 300	1	30	0	60	0	66	0	350	1	20	0	150	1
Wpływy z tytułu korzystania ze środowiska	17 547	11	7 060	6	2 600	13	20	0	10	0	800	2	20	0	20	0

Źródło: Uchwała Rady Gminy w sprawie uchwalenia budżetu Gminy na rok 2010 [3–10]

TABELA 3
Wskaźniki charakteryzujące sytuację gospodarczą gmin na terenach których prowadzona jest działalność kopalni węgla brunatnego w Polsce

Wyszczególnienie	Kleszczów	Bogatymia	Przykona	Brudzew	Władysławów	Kieczew	Kramsk	Łagów
Liczba mieszkańców, (stan na 31.12.2009 r.)	4 640	24 796	4 265	6 022	7 917	9 895	10 348	5 091
Wskaźnik dochodów bieżących/mieszkańca, [zł/osobę]	35 247	4 795	4 776	3 097	2 474	4 093	2 535	2 419
Średni wskaźnik dochodów bieżących/mieszkańca dla Polski w 2009 r., [zł/osobę]	1 208	1 208	1 208	1 208	1 208	1 208	1 208	1 208
Stopa bezrobocia w 2009 r.	5,5%	7,1%	8,5%	8,7%	8,6%	9,1%	9,9%	7,6%
Średnia stopa bezrobocia w Polsce w 2009 r.	11,9%	11,9%	11,9%	11,9%	11,9%	11,9%	11,9%	11,9%

Źródło: BDR, 2010

W przypadku kopalń o skoncentrowanym wydobyciu wchodzących w skład PGE SA jest to gmina Kleszczów w powiecie bełchatowskim gdzie wydobycie prowadzone jest przez PGE KWB Bełchatów SA i gmina Bogatynia w powiecie zgorzeleckim gdzie działa PGE KWB Turów SA. W przypadku zagłębia konińskiego i adamowskiego kopalnie tam działające są kopalniami wieloodkrywkowymi zajmującymi najwięcej powierzchni terenu. KWB Konin w Kleczewie SA prowadzi wydobycie węgla na terenie gmin: Kleczew i Kramsk w powiecie konińskim natomiast KWB Adamów SA na terenie gmin: Przykona, Władysławów i Brudzew w powiecie tureckim. Najmniejsza z kopalń KWB Sieniawa sp. z o.o. zajmuje tereny w gminie Łągów w powiecie świebodzińskim.

W tabeli 2 przedstawiono strukturę budżetów przedstawionych gmin, a w tabeli 3 wybrane wskaźniki charakteryzujące sytuację gospodarczą na ich terenach. Wpływy z poszczególnych rodzajów podatków i opłat są różne dla danej gminy w zależności od stopnia zurbanizowania terenu, ilości mieszkańców, charakteru działającego na ich terytorium przemysłu. Generalnie wpływy z tytułu podatku od nieruchomości wahają się od 12% (gmina Kramsk) do 55% (gmina Kleszczów) całych dochodów bieżących. Natomiast opłata eksploatacyjna zasila budżety gmin w wielkości 1% (gmina Łągów) do 20% (gmina Kleszczów).

Jednak o sytuacji gospodarczej gmin najlepiej świadczy wskaźnik osiąganych dochodów bieżących na mieszkańca gminy. Bezapelacyjnie najbogatszą gminą w Polsce, gdzie na jednego mieszkańca przypada 35 247 zł dochodów bieżących, jest gmina Kleszczów. Jest to jednak ewenement w skali kraju. Tak wysoki dochód pochodzi z działalności na jej terenie elektrowni i kopalni zagłębia bełchatowskiego. Należy jednak zauważyć, że we wszystkich gminach na terenie, których działają kopalnie odkrywkowe węgla brunatnego wskaźnik ten jest kilkakrotnie wyższy od średniego wskaźnika na terenie gmin dla Polski (bez miast na prawach powiatu), który w 2009 roku wyniósł 1 208,15 zł. Również stopa bezrobocia w tych gminach jest niższa od średniej krajowej.

6. Wnioski

- 1) Kopalnie węgla brunatnego w Polsce są spółkami prawa handlowego i są zobligowane do uiszczania różnego rodzaju opłat stanowiących dochody budżetu państwa jak również budżetów jednostek samorządów terytorialnych na terenach, których prowadzą swoją działalność.
- 2) Wśród opłat publiczno-prawnych stanowiących dochód jednostek budżetu państwa zaliczyć należy podatek od towarów i usług (VAT), podatek dochodowy od osób fizycznych i prawnych, wypłaty z zysku (lub w przypadku prywatyzacji kopalń — dywidendy dla właścicieli), składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, składki na FGŚP, FP i PFRON, opłaty za korzystanie ze środowiska i 40% udział w opłacie eksploatacyjnej.
- 3) Do budżetów jednostek samorządowych trafiają natomiast podatki od nieruchomości, od środków transportowych, udział w podatku dochodowym od osób prawnych i fi-

zycznych, należności i opłaty roczne za wyłączenie gruntów rolnych lub leśnych z produkcji rolnej bądź leśnej i opłata eksploatacyjna.

- 4) Corocznie z tytułu płatności publiczno-prawnych kopalni węgla brunatnego do sektora publicznego trafia około 1 mld zł środków finansowych. Wśród nich największy udział stanowi podatek VAT, składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne oraz podatki i opłaty zasilające budżety jednostek samorządów terytorialnych.
- 5) Wpływ działalności górnictwa węgla brunatnego należy rozpatrywać w kontekście jeszcze szerszym, a mianowicie całego kompleksu górnictwo-energetycznego oraz firm zaplecza technicznego współpracujących z tymi podmiotami. Skala wpływu tej gałęzi przemysłu dowodzi, że jest ona ważnym składnikiem gospodarki narodowej.
- 6) Gminy na terenie których prowadzona jest eksploatacja węgla brunatnego posiadają kilkakrotnie wyższy wskaźnik dochodów bieżących przypadających na jednego mieszkańca w porównaniu do średniej krajowej. Również stopa bezrobocia na ich terenie jest niższa od średniej krajowej.

LITERATURA

- [1] *Kasztelewicz Z.*: Rekultywacja terenów pogórnicznych w polskich kopalniach odkrywkowych, Kraków, 2010 (praca w druku)
- [2] *Pietraszewski A.*: Analiza wyników produkcyjno-ekonomicznych branży węgla brunatnego w roku 2009, Węgiel brunatny Nr1/70, Bogatynia, 2010
- [3] Uchwała nr XLI/408/10 Rady Gminy Kleszczów z dnia 6 stycznia 2010 w sprawie uchwalenia budżetu Gminy Kleszczów na 2010 r.
- [4] Uchwała nr LXII/372/10 Rady Gminy i Miasta Bogatynia z dnia 29 stycznia 2010 r. w sprawie budżetu Gminy i Miasta Bogatynia na 2010 r.
- [5] Uchwała nr XXXIII/247/09 Rady Gminy Przykona z dnia 30 grudnia 2009 r. w sprawie budżetu na 2010 r.
- [6] Uchwała nr XXXV/211/09 Rady Gminy Brudzew z dnia 14 grudnia 2009 r. w sprawie uchwalenia budżetu Gminy na 2010 r.
- [7] Uchwała nr 206/09 Rady Gminy Władysławów z dnia 29.12.2009 r. w sprawie: budżetu na 2010 r.
- [8] Uchwała nr XXXIII/346/09 Rady Miejskiej w Kleczewie z dn.29.12.2009 r. w sprawie budżetu Gminy Kleczew na 2010 r.
- [9] Uchwała nr XLIII/210/2010 Rady Gminy Kramsk z dnia 29 stycznia 2010 r. w sprawie: budżetu na 2010 r.
- [10] Uchwała nr XXXI/207/09 w sprawie uchwalenia budżetu Gminy Łągów na 2010 r.